Milán Péter

NYOLCEZER MÉTER FELETT NINCS DEMOKRÁCIA

Néhány gondolat Erőss Zsolt halála kapcsán

E sorok írója nem ismerte személyesen Erőss Zsoltot, a legeredményesebb és legismertebb magyar hegymászót, azonban elhivatottsága, kitartása kivívta tiszteletét, halála pedig szükségessé tette néhány gondolat megfogalmazását.

Akiket érdekel olyan emberek életútja, tevékenysége, akik az egyre szürkébbé és mindinkább semmitmondóvá váló jelen világban is a „több" és „magasabb" érdekében mozgósítják erejüket, képességeiket (nem mennyiségről és fizikai magasságról van szó), azok minden bizonnyal figyelték, ha nem is közelről, Erőss Zsolt életútját. Nyilván mindenki a maga természetének, habitusának, vérmérsékletének, orientációjának, érdeklődésének, vonzásainak-taszításainak tükrében értékelte e kivételes ember tetteit, s természetesen, a „ma mindenki mindent tehet, gondolhat, olvashat, írhat" liberális gáttalanságnak „köszönhetően" a legtöbbeknek meg is volt a „véleménye" a hegymászó tevékenységéről.

Ezeknek a „véleményeknek" a sűrűjéből igazán Erőss Zsolt halála kapcsán vehettük ki a részünket, már aki – s itt természetszerűleg a jóérzésű emberekről van szó – volt olyan mazochista és elolvasta azokat. A jelen írás szerzője nem él a „kommentelés" rendkívül alacsonyrendű és szánalomra méltó eszközével, nem lévén áldozata a kóros közléskényszer feminin benső alkatból következő visszataszító készteté-sének, ami annyira jellemző a „közösségi oldalakon" lebzselő, s többnyire mindent mindenkinél jobban tudó arctalan tömegemberekre. Mégis, az Erőss Zsolt halála után ezrével megjelenő „kommentek" legalább futó megtekintése annyiban hasznos volt, hogy újfent megállapítást nyerhetett a mai magyar társadalom súlyosan beteg volta. A rend kedvéért érdemes megjegyezni, hogy e megállapítás nem vonatkozik mindenkire, aki a téma kapcsán megnyilvánult, ugyanakkor világos, hogy a többség reakciói nem csupán pszichiátriai, hanem már pszichopatológiai szintűek. Túllépve az orvosi terminusokon, az olyan jellegű megjegyzések láttán, miszerint az Erőss Zsolt életét meghatározó hegymászás „ingerszegény hobby", viselkedése „felelőtlen, önző", valamint az olyan felvetések hallatán, hogy „vajon a társadalombiztosítás állta-e a költségeit Erőss mászásainak", az ember egy pillanatra elgondolkozik, van-e köze ahhoz a társadalomhoz, amelynek ilyen tagjai vannak? Akarja-e, hogy akár a legkevesebb köze is legyen azokhoz, akikben ilyen szinten ül tort a kisszerűség, az alpáriság és a menthetetlen nyárspolgári beállítottság…

Az imént idézett néhány szösszenet ennek az országnak a rémisztő lelki klímáját tárja fel. Rádöbbenti az embert arra – nem mintha bármi illúziója is lenne a többség kapcsán –, hogy itt a belső kiüresedettség már azt sem teszi lehetővé,

Erőss Zsolt a Kancsendzönga 8586 méter magas csúcsa meghódítása közben

hogy sokan legalább szolidaritást vállaljanak azzal, aki ilyen tettekre képes és „fent maradt a hegyen". Egyszerre volt dühítő és elkeserítő a reakciók túlnyomó része, de sajnos nem volt meglepő. Az ember igazi természete a határhelyzetekben ismerszik meg; a kemény pillanatokban, megmérettetések során dől el, ki mennyit ér. S itt, a szoba kellemes, óvó melegében, a monitor előtt ülve ugyan senki nem került veszélyhelyzetbe, sokan mégis, tudtukon kívül, megmérettettek. És aki egy az életét semmilyen formában nem érintő kérdés tekintetében könnyűnek találtatik, vajon milyennek bizonyulna, ha valóban húsbavágó, éles helyzet közepébe kerülne? Naponta tapasztalhatjuk a választ a kérdésre.

A modern világban szinte semmilyen tevékenység nem maradt már, amely lehetőséget biztosítana arra, hogy a ma embere elhagyja a földi/emberi világ határait, hogy áttörje az individualitás korlátjait. A mai háborúk, sőt a 20. század háborúinak többsége is, ha lehetőséget nyújtott valamilyen áttörésre, az rendszerint lefelé, egy emberalatti szint irányában valósulhatott meg, gondoljunk csak a második világháború kommunista katonáira, avagy a vietnami háború amerikai hódítóinak hasonlóan negatív értelemben motivált és mozgatott, felfegyverzett egyedeire. Azóta a helyzet szavakkal szinte érzékelhetetlen mértékben romlott, s egy háborús helyzetben csaknem kizárólag rossz oldalak között lehet választani, esetleg rossz és kevésbé rossz (de azért még mindig rossz) között. A harcosi benső minőséggel született férfiak számára tehát egy vákuumhelyzet jellemzi a modern, s még inkább a posztmodern kort, ahol csak pótcselekvésekben, nem egy esetben kifejezetten bomlasztó tévutakban találhatják meg energiáik levezető csatornáit. Elég a proli tömegsportokra, az ezeket körülvevő gerjesztett gyűlöletideológiákra (más színű mezben van, tehát ellenség) gondolni. Elszomorító, hogy életerős, meglett férfiemberek ilyen dolgokban találják meg erőik kibontakoztatásának színterét.

Manapság mindaz, amit sportnak nevezünk, a legcsekélyebb kivételtől eltekintve (s természetesen nem lebecsülve a komoly sportteljesítmények mögött húzódó munkát, felkészülést), minden magasabb dimenziótól mentes. Az esetek többségében az izomrostok, az ember materiális szférájának megdolgozásáról van szó, esetleg még a psziché igénybevételéről, azonban marad a kérdés: mindezt miért? Sok esetben a verseny – korunk mániákus jelszava – célja egyrészt csupán a másik sportoló legyőzése, másrészt a másodpercekkel, sőt a tized- és századmásodpercekkel való gyilkos küzdelem. A jelen sportvilágban – és még szó sem esett az egészhez szervesen tar-

tozó pénzekről, gigantikus anyagi érdekekről – a test, annak sokszor a megfeszíttetésig elmenő kifejlesztése a legvégső cél, míg ezzel szemben a tradicionális ember számára a test pusztán eszköz volt. Eszköz volt a harcos számára, aki nem azért dolgozott ki acélos izmokat, hogy – mint a mai testépítő, nőket maga mögé utasítva – bámulja magát a tükörben, idétlenül páváskodva, csupán korpusza kiterjedését növelve a térben,[1] hanem hogy segítségével a harc útján végrehajtsa a halál túlélésének aktusát, s ily módon, saját természetének megfelelően, részesüljön az isteniből. De a test eszköz volt az ókori görög atléta számára is, aki a versenyeken életét, tetteit, győzelmét az isteneknek ajánlotta fel, s ez adott neki olykor természetfölötti erőt. Nem a másik „sportoló" legyőzése volt a célja, hanem egyrészt a saját egyéniségéé, másrészt a harcosi példához hasonlóan, egy magasabb valóságba történő „belépés". Ennek értelmében megállapíthatjuk, hogy az a versenyző is győztes lehetett, aki nem elsőnek lépte át a célvonalat. Hiszen teljesítményét, tiszta tettét, amennyiben egy rítus keretében felajánlotta az isteneknek, és ezt követően teljes odaadással, erőbedobással küzdött vagy futott, kétségtelenül győzedelmesen hagyta el a stadiont, s e magasabb érvénnyel bíró diadal fényében tökéletesen indifferens, hányadiknak lépte át a célvonalat. Mennyire messzire került ettől a mai sportoló, aki megszakad az idővel (a másodperc törtrészeivel) folytatott titáni – s még véletlenül sem heroikus – küzdelemben, s gyakran az összeomlás szélére kerül, ha nem elsőnek ér célba[2] egy merőben materiális jellegű eseményen. Mivel küzdelme kizárólag a fizikalitás síkján zajlik, amennyiben nem győzedelmeskedik, nagy eséllyel kudarcként éli meg azt, más síkot nem „bekalkulálva" teljesítményébe.

Manapság létezik a sportoknak egy olyan, főleg az utóbbi évtizedekben népszerű formája is, amely sokszor kívül esik a „hagyományos" sportok körén. Az extrém sportok témaköre külön tanulmányt igényelne, azonban annyit érdemes megjegyezni ezek kapcsán, hogy sok úgynevezett extrém sport – leginkább – az érzékeit már szinte minden téren a maximumig vitt ember újabb „kihívások" utáni hajszája. Másrészt tetten érhető ezekben egy a meghökkentésre, elismerésre, ily módon ismét csak a külvilágra való építés, a népszerűség modern hajhászása.

A modern világ egyik legutolsó tevékenysége, ami az akcionalitás síkján zajlik, ugyanakkor szellemi perspektívákkal kecsegtet, a hegymászás. Julius Evola így ír erről: „A hegymászásban a lényegi elemet, a sportélmény érdekességének középpontját a *magasra jutás* képezi (…). A hegymászásban a döntő motívum a hódítás, a csúcs elérése, azé a ponté, amelynél magasabbra nem lehet hatolni és a végét jelenti annak a szakasznak, amely a sziklákon vagy a jeges falakon mászó alpinista számára igazán érdekes (…) az

„Az ember igazi természete a határhelyzetekben ismerszik meg; a kemény pillanatokban, megmérettetések során dől el, ki mennyit ér."

[1] A testépítés, a *body-building*, első ránézésre nagyon férfias tevékenységnek tűnik, azonban az izmok statikus, mintegy egymásra pakolása révén egyrészt merőben mennyiségi jellegű, másrészt magamutogató, kifelé forduló mivolta folytán egyértelműen feminin vonásokat mutat. Elég egy futó pillantás a testépítőkre, nem is beszélve a testépítő versenyek által nyújtott patologikus látványról. A mennyiség uralma, valamint az elnőiesedés a modern világ jellegzetességei közül a legfontosabbak közé tartozik.

[2] A „célba érés" itt bármilyen mai sportágra érvényes, tehát a labdajátékok végeredményére is, nem csupán a távolságot legyőző sportokra.

alpinizmust a *magasba törés mámora* jellemzi a harc és a hódítás jegyében". Továbbá: „A hegymászás sokkal inkább magában hordozza a saját test közvetlen érzését; egyensúlyozás, erőfeszítések, lendületvételek és lépések azok, amik előfeltételezik mindennek a teljes ellenőrzését, a világos és kiszámított manőverezés tömegének minden erejében, összefüggésben a mászás és a kapaszkodás, a fogás megválasztásának és megragadásának, s a tiszta jégbe vájt lépcsőfok ellenállóságának különféle problémáival."[3]

A hegymászás olyan tevékenység, ami szimbólum is egyben; a legkülönbözőbb hagyományokban találhatunk példát a hegyre mint szimbólumra. A hegymászás analógiába állítható a benső szellemi úttal. A fizikai síkon megjelenő *magasra törekvés,* amelynek során rengeteg nehézséggel, akadállyal, veszéllyel kell szembenéznie az embernek, ahol kitérőket kell tenni, olykor vissza is kell fordulni, nos, a megfelelés a szellemi törekvéssel, úttal felettébb szembetűnő. A hegymászás csupán külső felszínét tekintve nevezhető sportnak, legfeljebb a fizikalitáshoz, biologicitáshoz kötődő szintjein; valójában csak mintegy a szubsztanciájában az. Másképp fogalmazva: a hegymászás csupán alsó „felében" érintkezik azzal, amit ma sportnak neveznek.

Hegymászás során az ember megváltozott tudatállapotba kerül. Mind saját én-tudata, mind a külvilág-érzete, mind embertársaihoz való viszonya megváltozik. A tudatállapot megváltozása pusztán az extrém fizikai teljesítmények közepette is bekövetkezhet, azonban hegymászáskor ennél jóval többről van szó. A hegymászás során az ember Istennel találkozhat: a hegycsúcsra való felérés élménye különb minden olyan élménynél, amit a közönséges, bár olykor szintén jólesően kifárasztó tevékenységek okozhatnak. Az ember a teljesség ősélményét éli meg a csúcson, mely érzés-élmény túl van az egoitáson, a hübriszen, a büszkeségen. A mindenséggel egybeforrva átéli a teremtés „itt és most"-ját, a totalitás egyszerre megnyugtató, egyszerre mámorító tapasztalatát.

„A hegymászás során az ember Istennel találkozhat: a hegycsúcsra való felérés élménye különb minden olyan élménynél, amit a közönséges, bár olykor szintén jólesően kifárasztó tevékenységek okozhatnak. Az ember a teljesség ősélményét éli meg a csúcson, mely érzés-élmény túl van az egoitáson, a hübriszen, a büszkeségen."

Mintegy „kívülről" szemlélve nem lehet tudni, hogy Erőss Zsolt ilyeténképpen élte-e meg a hegymászást, az újabb és újabb csúcsok meghódítását, hogy valóban Isten-élmény volt-e számára ez a tevékenység, mindenesetre barátságos, nyílt természete, a benne munkáló folyamatos késztetés, hogy ismét útnak kell indulnia és hegyet kell másznia, valószínűsíti, hogy több volt ez számára puszta sporttevékenységnél. Sportnál, ahogyan azt ma értelmezik. A találgatásnak nincs sok értelme, de az az érzés merül fel bennünk e kemény férfiú teljesítménye láttán – bizton tudván, hogy a hegymászás volt a *szva-dharmá*ja, melyet maradéktalanul be tudott teljesíteni (s ez igen kivételes napjainkban) –, hogy magasba vezető hegyi útjait mintegy benső zarándokutakká volt képes transzformálni, s megvalósítani valami magasabbat a puszta földi életnél.

[3] Julius Evola: *A múló ember típusa*. H. é. n., Camelot Kiadó /Regulus Kollekció 1/, 18–19. és 19–20. o. Ford. Imregh Monika.

„A hegyeket nem lehet legyőzni, csak megmászni. Könnyű vagy nehéz útvonalakon, télen vagy nyáron, gyorsabban vagy lassabban. Ám a küzdelmet sosem a heggyel, hanem mindig saját magunkkal vívjuk. Mert nem a hegymászás nehéz, az igazi nehézséget mindig önmagunk legyőzése jelenti.” – Erőss Zsolt

Erőss Zsolt már azzal is meghaladta a közönséges emberi szintet, hogy amputált lábbal is folytatta a hegymászást; valószínűleg olyan erővel ruházta fel a hegyek szeretete, hogy amíg képes volt őket meghódítani, addig nem fogta fel végletesen tragikusan testi kondícióinak drasztikus megváltozását.[4] A veszély érzete nyilván amúgy is sajátos társává vált a megpróbáltatások során. Aki nem élte még át a halálos veszély pillanatát, nem tudja elképzelni, milyen valóságok nyílnak meg olyankor. Erőss Zsolt életének ezek az „élmények” szerves részeivé váltak.

Egy a mostaninál kicsivel is normálisabb világban az egyszerű emberek, akik úgymond nem hivatottak nagy tettekre, legalább néma csendben, áhítattal adóztak olyanok előtt, akik a nagyság – legalább bizonyos relatív – vonásait mutatták fel az Isten által rájuk szabott területen. A modern embert azonban nem ilyen fából faragták: hatalmas én-tudattal, egóval rendelkezik, véleménye van, ítél, sőt elítél mindent és mindenkit, embert, Istent egyaránt. Ítéletei színvonaláról, mibenlétéről képet kaphattunk a bevezetőben.

Erőss Zsolt az említett erényeken, jellemvonásokon túl még egy fontos dolgot tudhatott magáénak, és ez a szabadság. Boldog ember az, aki úgy élhet, ahogy akar. Ennél is többet ér el az, aki úgy is halhat meg, ahogy akar. Kinek a szabadságában áll akár csak az előbbi?

[4] Hasonló példaként megemlíthető Hans-Ulrich Rudel, a német Luftwaffe pilótája, aki a második világháborúban egy bevetés során szintén elveszítette az egyik lábát, de úgy is tovább repült, sőt a háború után 6000 méter fölötti hegyeket mászott meg az Andokban.